

رابطه هوش اجتماعی و رفتار مدنی تحصیلی با اثر بخشی آموزشی دانشجویان کارشناسی دانشکده مهندسی دانشگاه فردوسی مشهد

۱. طلعت صباغ حسن زاده ۲. مریم جونیا س (نویسنده مسئول)

۱. استادیار دانشکده علوم تربیتی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران

Sabbagh_h1387@yahoo.com

۲. دانشجوی کارشناسی ارشد علوم تربیتی، دانشگاه پیام نور، مشهد، ایران

joonias@staff.um.ac.ir

چکیده:

مقدمه و هدف: پژوهش حاضر با هدف رابطه هوش اجتماعی و رفتار مدنی تحصیلی با اثر بخشی آموزشی دانشجویان کارشناسی دانشکده مهندسی دانشگاه فردوسی مشهد انجام شده است.

روش شناسی: جامعه آماری این پژوهش شامل ۲۹۶۸ نفر دانشجویان مقطع کارشناسی دانشکده مهندسی دانشگاه فردوسی مشهد که در ۷ رشته دانشگاهی مشغول به تحصیل بوده است. لذا با انتخاب ۳۵۲ نفر از دانشجویان مقطع کارشناسی دانشکده مهندسی دانشگاه فردوسی مشهد ادامه کار انجام گردید. در این تحقیق محقق از ۳ پرسشنامه استاندارد هوش اجتماعی ترومسو (TSIS) توسط سیلورا، مارتین یوسن و داهل^۱ (۲۰۰۱)، پرسشنامه رفتار - مدنی تحصیلی گل پرور (۱۳۹۱) و پرسشنامه ارزیابی اثربخشی برنامه های آموزشی چو و بولی^۲ (۲۰۰۷) استفاده گردید.

یافته‌ها: براساس نتایج تحقیق مشخص شد که، هوش اجتماعی و رفتار مدنی تحصیلی توانایی پیش بینی اثر بخشی آموزشی دانشجویان دختر را دارد همچنین مشخص شد که، میزان تاثیر هوش اجتماعی بر اثر بخشی آموزشی دانشجویان دختر ۵۳،۱ درصد و معنی دار و میزان تاثیر رفتار مدنی تحصیلی بر اثر بخشی آموزشی دانشجویان دختر ۴۵،۹ درصد و معنی دار می باشد. همچنین بین هوش اجتماعی با اثر بخشی آموزشی دانشجویان مهندسی دختر و پسر مقطع کارشناسی دانشگاه فردوسی مشهد رابطه معنادار وجود دارد. بین رفتار مدنی تحصیلی با اثر بخشی آموزشی دانشجویان مهندسی دختر و پسر مقطع کارشناسی دانشگاه فردوسی مشهد رابطه معنادار وجود دارد.

بحث و نتیجه گیری: با توجه به اهمیت متغیرهای تحقیق لازم است، برگزاری اردوهای دانشجویی بیشتر در جهت افزایش هوش اجتماعی و رفتار مدنی تحصیلی دانشجویان انجام شود. و کمک به دانشجویان در راستای ارتقاء توانایی آنان در اجتماعی شدن خود، ارتقاء کیفی و کمی ارتباطات با سایرین افراد انجام شود.

کلمات کلیدی: هوش اجتماعی، رفتار مدنی تحصیلی، اثر بخشی آموزشی، دانشکده مهندسی دانشگاه فردوسی.

¹ -Silvera, Martin, Yosen, Dahel

² - Cho. J. Bohli. A.

اولین کنفرانس ملی یافته های نوین حوزه یاددهی و یادگیری

مقدمه

اولین قدم اساسی در تعیین استراتژی‌های اثر بخشی و بهره‌وری آموزش عالی، شناسایی و توسعه منابع انسانی است. از مهمترین بحرانهای اقتصادی اکثر کشورهای در حال توسعه پایین بودن سطح بهره‌وری نیروی انسانی می‌باشد. بزرگترین دارایی اکثر سازمان‌ها سرمایه انسانی است. منابع انسانی (دانشجویان) به‌عنوان سرمایه بالقوه سازمان هستند، که از طریق استراتژها و فرایندهای، عملکرد رفتار آنها تغییر کرده و ایجاد ارزش، توسط توسعه منابع انسانی باعث می‌شود سازمان خود را از رقبای خود تمایز دهند (اسکلن، ۲۰۰۷) که باعث توسعه سازمان و کشور می‌شود. توسعه کشور از توسعه دانشگاه‌ها و مراکز آموزشی نشأت می‌گیرد و این مهم از طریق بهره‌مندی از منابع انسانی با مهارت، دانش و اطلاعات ویژه‌ای صورت می‌گیرد. از جمله مهارت‌های موثر در بهره‌وری و اثر بخشی آموزشی، هوش اجتماعی و رفتار مدنی- تحصیلی می‌باشد. هوش اجتماعی امروزه در کسب موفقیت از اهمیت بالایی برخوردار است. این مولفه قابلیت و توانایی نحوه‌ی برقراری ارتباط با دیگران و فهم احساسات آنها و نشان دادن واکنش مناسب تعریف شده است (عبدالوهابی، ۱۳۹۶).

یکی از معیارهای کارایی هر نظام آموزشی به ویژه نظام آموزش دانشگاهی، میزان موفقیت تحصیلی و ایجاد نگرش‌ها و باورهای مثبت در فراگیران آن نظام می‌باشد (یانگین ارسائل، ۲۰۱۵). امروزه دیگر آموزش به صورت منفعل و بی هدف نمی‌باشد، بلکه آموزش فعالیت هدفمندی جهت ارتقای یادگیری است و وظیفه هر موسسه آموزشی، رشد و آموزش فراگیرانی است که به آن وارد می‌شوند (کلوکوا و مانک، ۲۰۱۱).

دانشگاه، مهم ترین نهاد تأثیرگذار برای پاسخ به نیازهای علمی، آموزشی و مهارتی افراد است. پرورش انسانهای دانا، باسواد، توانمند و از همه مهم تر خودکارآمد، انتظاری است که آموزش عالی و دانشگاهها با آنها مواجهند. دانشگاه نه تنها باید زمینه رشد علمی را در دانشجویان ایجاد کند، بلکه باید فرصتهای لازم برای تقویت خودباوری، توانمندی و رشد مهارت‌های اجتماعی را در آنان فراهم کند. بنابر این، شناخت مفهوم خودباوری و خودکارآمدی در دانشجویان در برخورد با مسائل و مشکلات، می‌تواند سبب پیشرفت و موفقیت آنها در تمام امور، به ویژه در امر تحصیل شود. با توجه به این تعریف، می‌توان خودکارآمدی و رفتار مدنی - تحصیلی را احساس اطمینان و اعتمادی دانست که دانشجو نسبت به توانایی خود در انجام موفقیت آمیز تکالیف تحصیلی، در یک تراز مشخص تجربه می‌کند. لذا تحصیل در محیط‌های آموزشی نیاز به دانشجویانی دارد که با اطمینان از توانایی‌های خود، در صدد ارتباط و تعامل همزمان با دانشجویانی با فرهنگهای متفاوت باشند. پس قضاوت دانشجو در مورد استعدادها و توانایی‌هایش در موقعیتهای تحصیلی، از مهم ترین عواملی است که او را در این مسیر یاری می‌رساند. توجه به رشد روزافزون اطلاعات، تعاملات جهانی و بین فرهنگی و ورود دانشجویان با دیدگاه‌ها و رفتارهای متفاوت به محیط‌های آموزشی، توجه هر چه بیشتر به مقوله‌های بین فرهنگی، ضروری است. لازمه برقراری ارتباط مؤثر در جامعه، برخورداری از هوش اجتماعی است که سازگاری با موقعیتهای جدید را تسریع و فعالیت در چنین شرایط محیطی را راحت تر می‌کند. بنابر این، تقویت بینش و باور افراد در محیط‌های آموزشی متنوع اجتماعی، ضروری است (رضایی، ۱۳۹۴).

هوش اجتماعی به‌طور گسترده‌ای به‌عنوان توانایی درک و شناخت مدیریت مردم بیان شده است و توانایی پیش‌بینی احساسات و رفتار افراد است (کرونی، ۲۰۱۳). هوش اجتماعی بنا به تعریف متخصصان علوم رفتاری واجتماعی مهمترین عامل برای ایجاد رابطه و کنار آمدن با افراد - حتی با خود شخص است و باعث ارتقا عملکرد انسان در فعالیتهای روزمره شخصی شده و در کل پیشرفت و

³ - Scanlan

⁴ - Klocokova, D., & Munk, M.

⁵ - Crowne

توسعه فرد و جامعه را به همراه دارد. (لین کاتن^۶، ۲۰۱۶). در حقیقت هوش اجتماعی به عملکرد افراد در یک گروه اجتماعی، پیشرفت اجتماعی امن، دستیابی به رضایت از کار، و وارد شدن و حفظ روابط صمیمانه یا دوستی‌ها کمک می‌کند (بگجیم، پانکاجم^۷، ۲۰۱۷).

مفهوم رفتار مدنی سازمانی در بیست سال اخیر مورد بررسی بسیاری از پژوهش‌ها بوده و اهمیت آن افزایش یافته است. نظریه‌های مختلف علمی از مطالعات میدانی در سازمان‌ها و واحدهای دولتی و خصوصی، نشان‌دهنده اهمیت رفتار شهروندان به‌عنوان یک عامل حیاتی در بهبود عملکرد فردی و سازمانی است. براساس مطالعات انجام شده، رفتار شهروندی سازمانی مدیریت و بازدهی سازمانی را از طریق تقویت روحیه کار گروهی، انسجام و همبستگی در سازمان افزایش می‌دهد، ثبات عملکرد سازمانی را افزایش می‌دهد، سازگاری با تغییرات محیطی را افزایش می‌دهد و در نهایت کیفیت خدمات را بهبود می‌بخشد. سازمان‌ها، بدون تمایل مردم به کار داوطلبانه، قادر به ایجاد اثربخشی خرد جمعی نیستند. تفاوت همکاری داوطلبانه و اجباری مهم است. در مورد اجباری، فرد وظیفه خود را مطابق با مقررات و استانداردهای قابل قبول و تنها در حد الزامات رعایت می‌کند، اما در مشارکت داوطلبانه، مسئله بر روی وظیفه مطرح می‌شود و مردم تلاش و انرژی خود را نشان می‌دهند. امروزه سازمان‌ها و بنگاه‌ها با چالش‌هایی مانند توسعه اقتصادی و انسانی مواجه هستند. سرمایه انسانی مهم‌ترین و ارزشمندترین عامل موفقیت هر سازمان است. شایستگی کارکنان شامل دانش (از جمله دانش فنی و نظریه‌های علمی)، مهارت‌ها (توانایی کارکنان در زمینه هوش اجتماعی و رفتار مدنی) استعدادها و ابتکار کارکنان، بخش بزرگی از آن است که دانش و مهارت‌ها بیشترین نقش را دارند که باعث ایجاد نوآوری در کار و رضایت از شغل خود و افزایش اثر بخشی می‌شود. (مرادی و همکاران، ۱۳۹۴).

با توجه به نکات مورد تأکید در حوزه رفتارهای مدنی، که بیشتر برای محیط‌های کار منظور شده است، با این وجود شرایط و محیط‌های تحصیلی نیز شرایط لازم برای تعامل افراد در چنین رفتارهایی را دارا هستند. در هر زمینه که افراد فعالیت می‌کنند، بی شک ارزشهای اخلاقی سهم مهمی در جهت‌دهی رفتار شخص ایفا می‌کند. رفتارهای مدنی- تحصیلی به رفتارهایی گفته می‌شود که ویژگی ارادی و اختیاری دارند، جنبه رسمی در رفتارهای تحصیلی دانشجویان ندارند، اما به دلیل تعاملات اجتماعی فرد، همراه با انگیزه‌های همدلی، یاری‌رسانی، مشارکت پیش‌تر از وظایف رسمی و مشارکت در اجرای قوانین، مقررات و رسوم آموزشی به مرحله اجرا درمی‌آیند. رفتارهای مدنی که در دانشجویان و دانش‌آموزان مورد توجه است. در واقع تحت عنوان رفتارهای مدنی تحصیلی بررسی می‌شود. رفتارهای مدنی تحصیلی، رفتارهایی مختار، انسان دوستانه، اخلاقی است که در بیشتر مواقع بدون چشم داشت، از سوی دانشجویان یا دانش‌آموزان به چشم می‌خورد. و این رفتارها باعث ایجاد صداقت و اثربخشی عملکرد علمی آنها می‌شود. دانشجویان، در آینده منابع انسانی سازمانها هستند، و به همین دلیل رسیدن به سطح عالی عملکرد تحصیلی به اندازه حفظ ارزش‌ها و اخلاق و رفتارهای مثبت با اهمیت است. مؤسسات و دانشگاه‌ها محیطی است که دانشجویان و اساتید با هم در تعامل هستند، و در صورتی که دانشجویان نسبت به محیط آموزشی خود تعهد داشته باشند، تمایل دارند ارزش‌های مؤسسه را بشناسند، و به صورت فعالانه در فعالیتهای شرکت کند و در این شرایط است که رفتار مدنی را دانشجویان بروز می‌دهند، که بهره‌وری و اثر بخشی آموزشی عالی را برای مؤسسه به ارمغان می‌آورد (افرازنده، پورابولی، سبزواری، ۱۳۹۶).

در سالهای اخیر تحولات جنسی گسترده‌ای در حوزه آموزش عالی و تحصیلات دانشگاهی به وقوع پیوسته که این تغییرات منحصر به تحولات کمی نیست و دیدگاههای جدیدتر بر ابعاد کیفی این تحولات تأکید داشته و انرا در عرصه وسیع‌تری از پیامدهای تحصیلی دنبال کرده اند که بخش عمده‌ای بر پیشرفت تحصیلی متمرکز بوده است. در تحقیقات بسیاری تفاوت دختران

⁶ - Lynn Kauten

⁷ - Baggiyam, Pankajam

و پسران در متغیرهای تحصیلی مورد مطالعه گزارش شده است. بحرانی (۱۳۸۴) و خالد (۱۳۸۹) در انگیزش تحصیلی غائبی (۱۳۸۹)، تمدنی، حاتمی و هاشمی رزینی (۱۳۸۹)، کوثری (۱۳۹۰) فاتحی (۱۳۹۰)، سواری (۱۳۹۱) و اذر (۲۰۱۳) در اهمال- کاری تحصیلی، ذبیح الهی، یزدانی ورزنه و غلامعلی لواسانی (۱۳۹۱) در خودناتوان سازی تحصیلی و کسلز و استین مایر^۸ (۲۰۱۳) در رفتار تحصیلی تفاوت‌های جنسیتی گزارش کرده اند.

دانشجویان از بدو ورود به دانشگاه با چالش‌های متعددی برای سازگار شدن با محیط و سازوکارهای دانشگاه مواجه هستند. یافتن احساس امنیت در محیط جدید، ایجاد نقاط اتصال و تعریف جایگاه خود در محیط جدید، و تبیین هدف معنابخش برای حضور در محیط و برقراری ارتباط با افراد و اجزای محیط بخشی از مراحل سازگاری موفق به شمار می‌روند. در این میان به نظر می‌رسد با توجه به نقش محوری و دائمی استاد، کیفیت رابطه استاد و دانشجو دارای اهمیت فوق العاده‌ای باشد. با این حال تا کنون کمتر در خصوص اهمیت مؤلفه‌های مختلف این رابطه و تأثیرگذاری مستقیم یا غیر مستقیم هر یک در انگیزش و موفقیت علمی دانشجویان نوشته شده است. به نظر می‌رسد اقدام مراکز مشاوره در بهبود این رابطه و برگزاری دوره‌های افزایش مهارت اساتید نیازمند تحلیلی از آثار رفتارهای موجود در دانشجو و مشخص کردن رفتارهای سالم در مقابل رفتارهای آسیب‌زا باشد (ساویز، ۱۳۹۰). از طرف دیگر، هوش اجتماعی به عنوان یک فرایند پردازش اطلاعات با پرورش هیجانها، به شکلی متعادل، افراد را از درگیر شدن افراطی با هیجان‌ها یا دوری‌گزینی افراطی از آنها حفظ میکند. هوش اجتماعی موجب هماهنگ شدن رفتارهای سازگاران، حالت‌های روانشناختی مثبت و بهبود قابلیت‌های فردی در جهت انجام فعالیت‌های انفرادی و اجتماعی میشود. (طوبابی، ۱۳۹۵)

یکی از موارد که باعث شده که دانشجویان دوره کارشناسی در دانشگاه‌ها دچار افت تحصیلی شده و در برخی موارد دچار سر خوردگی تحصیلی گردیده‌اند، کمبود ارتباطات اجتماعی و انزواگری در بین این دانشجویان است. تحقیقات میدانی براساس یافته‌های تحقیق (جعفری، احمدزاده، ۱۳۹۳) نشان می‌دهد که دانشجویانی که دارای آداب اجتماعی و معاشرت بالا هستند و قدرت ارتباط کلامی و دیداری بالاتری نسبت به سایر دانشجویان دارند در ارتباط با اساتید و سایر دانشجویان از توان بالاتری برخوردار و انگیزه پیشرفت آنها اثر گذاری بالاتری دارد. امروزه قابلیت اثربخشی آموزشی دانشجویان به عنوان یکی از عوامل کلیدی پیشرفت اجتماعی مورد مطالعه جامعه‌شناسان و اقتصاددانان قرار گرفته است، همچنین هوش اجتماعی، توانایی درک و اداره دیگران است که سبب عملکرد خردمندانه در ارتباطات انسانی می‌گردد. به بیانی دیگر باعث ارتباط بهینه با دیگران، کنترل خود، تطابق و انگیزه برای زندگی می‌شود. لذا دانشجویان می‌توانند تا حدود زیادی رفتار دیگران را پیش بینی، احساسات دیگران را درک، آرزوهای دیگران را بفهمند و خود را به راحتی با دیگران وفق دهند. در هر عرصه‌ای که انسان دست به رفتار و فعالیت می‌زند، بدون تردید اخلاق و ارزش‌های اخلاقی سهم قابل توجهی را در جهت دهی رفتار وی ایفا می‌کنند. رفتارهای مدنی-تحصیلی به رفتارهایی اطلاق می‌شود که ماهیتی ارادی و اختیاری دارند، جنبه رسمی و تعریف شده در شرح اعمال و رفتارهای تحصیلی دانشجویان ندارند، ولی به واسطه تعامل جویی اجتماعی انسان، همراه با انگیزه‌های نوع دوستی، یاری رسانی، مشارکت فراتر از نقش‌های رسمی و مشارکت در اجرای قوانین، مقررات و رسوم آموزشی به مرحله اجرا در می‌آیند. پژوهش حاضر با هدف واکاوی میزان رعایت رفتارهای مدنی-تحصیلی و عوامل موثر بر آن در دانشجویان اجرا شده است. امروزه آموزش عالی نیازمند افزایش تمرکز روی آموزش اخلاق در برنامه‌ها و پروژه‌های علمی برای دانشجویان می‌باشد. اگر اعتقادات مذهبی و رفتارهای مدنی در کنار هم تقویت شوند، ممکن است که قادر به تربیت نیروی کار بهتر در آینده باشیم. در اهمیت پژوهش حاضر می‌توان گفت در حال حاضر با توجه به تغییر الگوهای رفتاری و در دانشجویان و انگیزه‌های پیشرفتی که روز به روز در حال کاهش است و می‌توان

انتظار داشت که این فرایند به بحران در تربیت دانشجویان یا کیفیت آموزش بینجامد. همچنین از آسیب‌های فرایند جاری و ضعف تعاملات در میدان‌های دانشگاهی این است که دانشجویان بیش از پیش ارتباطات علمی، اخلاقی و عاطفی خود با رشته تحصیلی خود را از دست می‌دهند و حداکثر این که توجه خود را به کتاب و نوشته‌ها معطوف می‌کنند.

از طرفی تحقیق نصیری و همکاران (۱۳۹۳) نشان داد که، هوش اجتماعی و رفتار مدنی- تحصیلی با اثربخشی آموزشی رابطه مثبت و معناداری دارد. و از بین مولفه‌های هوش اجتماعی، مولفه‌های پردازش اطلاعات و آگاهی‌های اجتماعی در پیش‌بینی اثربخشی آموزشی موثر هستند. هم‌چنین از بین مولفه‌های رفتار مدنی- تحصیلی، مولفه‌های پایبندی به قواعد و برقراری روابط صمیمانه بیش‌ترین تاثیر را در پیش‌بینی اثربخشی آموزشی دارند. همچنین بین هوش اجتماعی و رفتار مدنی- تحصیلی در دختران و پسران تفاوت دارد، بنابراین با توجه به مفروضه‌های فوق پژوهش حاضر در پی پاسخ به این پرسش است که آیا رفتار مدنی تحصیلی و هوش اجتماعی با اثربخشی آموزشی دانشجویان کارشناسی دانشکده مهندسی مشهد رابطه معنی‌دار و مثبتی با یکدیگر دارند و آیا مولفه‌های هوش اجتماعی و رفتار مدنی تحصیلی بیشترین تاثیر را در پیش‌بینی اثربخشی آموزشی دارند؟

روش شناسی پژوهش

با توجه به موضوع و فرضیه‌ها، تحقیق حاضر به لحاظ هدف از نوع کاربردی و از حیث روش توصیفی و همبستگی است. که اطلاعات آن به شیوه میدانی و غیر میدانی جمع‌آوری گردیده است. جامعه آماری این پژوهش شامل ۲۹۶۸ نفر دانشجویان مقطع کارشناسی دانشکده مهندسی دانشگاه فردوسی مشهد که در ۷ رشته دانشگاهی مشغول به تحصیل بوده است. با توجه به ویژگی‌های جامعه آماری و به دلیل بررسی متغیرها بر روی دو جنس دختر و پسر، و همچنین ۷ رشته تحصیلی جامعه آماری را به صورت طبقه‌ای از بین آنها انتخاب شد. بدلیل اینکه نسبت طبقات در بین افراد نمونه با نسبت طبقات در جامعه آماری تطبیق داشته باشد و شرایط یکسان بودن شانس انتخاب برای کل جامعه تحقیق از روش نمونه‌گیری طبقه‌ای استفاده خواهد شد لذا با انتخاب ۳۵۲ نفر از دانشجویان مقطع کارشناسی دانشکده مهندسی دانشگاه فردوسی مشهد ادامه کار انجام گردید.

جدول ۱: توزیع جامعه آماری و نمونه در پژوهش

نمونه		جامعه		رشته تحصیلی	ردیف
تعداد دختر	تعداد پسر	تعداد دختر	تعداد پسر		
۱۵	۵۶	۱۱۲	۱۷۰	برق	۱
۱۹	۳۲	۱۰۵	۴۹۲	شیمی	۲
۱۳	۲۰	۱۳۳	۴۸۵	متالوژی	۳
۷	۲۹	۱۶۱	۲۷۹	عمران	۴
۱۲	۵۷	۶۲	۲۵۶	مکانیک	۵
۲۴	۳۴	۲۰۵	۲۹۴	کامپیوتر	۶

۷	صنایع	۱۱۷	۹۷	۱۳	۱۱
-	کل	۲۰۹۳	۸۷۵	۲۴۱	۱۰۱
	مجموع	۲۹۶۸		۳۵۲	

پژوهش گر در این تحقیق برای تهیه پرسشنامه از روش مطالعات اسنادی و مراجعه به کتب درسی و مقالات و پایان نامه‌ها استفاده نموده است. در این تحقیق محقق از ۳ پرسشنامه استاندارد هوش اجتماعی تروموسو^۹ (TSIS) توسط سیلورا، مارتین یوسن و داهل (۲۰۰۱)، پرسشنامه رفتار - مدنی تحصیلی گل پرور (۱۳۹۱) و پرسشنامه ارزیابی اثربخشی برنامه‌های آموزشی چو و بولی (۲۰۰۷) استفاده گردید.

پرسشنامه استاندارد هوش اجتماعی: سیلورا، مارتین یوسن و داهل (۲۰۰۱) ضریب پایایی به روش آلفای کرونباخ برای این پرسشنامه محاسبه نمودند. آنان پایایی پرسشنامه برای زیر مقیاس‌های پردازش‌های اطلاعات اجتماعی (SIP)، آگاهی اجتماعی (SA) و مهارت‌های اجتماعی (SS) را به ترتیب ۰,۸۶, ۰,۷۹, ۰,۸۱ گزارش نمودند. در مطالعه رضایی (۱۳۸۹) نیز که در ایران انجام گرفت روایی و پایایی این پرسشنامه مورد بررسی قرار گرفت. در این مطالعه برای بررسی روایی پرسشنامه از تحلیل عاملی استفاده شد و نتایج نشان داد، که سه عامل پرسشنامه مورد تأیید است. همچنین پایایی به روش آلفای کرونباخ برای کل مقیاس ۰,۷۵ و برای زیر مقیاس‌های پردازش‌های اطلاعات اجتماعی (SIP)، آگاهی اجتماعی (SA) و مهارت‌های اجتماعی (SS) را به ترتیب ۰,۶۶, ۰,۶۴, ۰,۷۳ به دست آمد. همچنین پایایی به روش بازآزمایی برای کل مقیاس ۰,۸۱ و برای زیر مقیاس‌های پردازش‌های اطلاعات اجتماعی (SIP)، آگاهی اجتماعی (SA) و مهارت‌های اجتماعی (SS) را به ترتیب ۰,۸۶, ۰,۶۶, ۰,۷۶ به دست آمد.

پرسشنامه رفتار - مدنی تحصیلی: مقدار KMO در مرتبه نهایی ۰,۷ و ارزش‌های ویژه عوامل سه گانه بالا به ترتیب ۲,۰۰۸، ۱,۴۹۶ و ۱,۰۵۱ و واریانس تبیین شده ۲۵,۰۹، ۱۸,۷۰۵ و ۱۳,۱۴۱ بودند. پایایی پرسشنامه به دو شیوه‌ی باز آزمایی (با استفاده از ۳۰ دانشجو و با فاصله دو هفته) و آلفای کرونباخ مورد بررسی قرار گرفت. ضرایب بازآزمایی برای سه عامل به ترتیب ۰,۶۴، ۰,۴۳ و ۰,۵۴ ($P < 0,01$) و آلفای کرونباخ ۰,۶۲، ۰,۶۳، ۰,۶۸ به دست آمد. یک نمونه سؤال این پرسشنامه بدین شرح است: "همیشه سعی می‌کنم شنونده خوبی برای کسانی که مشکلات درسی دارند باشم". لازم به ذکر است که پای بندی به قواعد، بعنوان یکی از ابعاد رفتارمدنی - تحصیلی، شامل پای بندی و مشارکت در اجرای قواعد و مقررات آموزشی و تحصیلی فراتر از نقش‌ها و وظایف رسمی دانشجویان می باشد.

پرسشنامه ارزیابی اثربخشی برنامه‌های آموزش: برای تعیین روایی پرسشنامه از روایی محتوا استفاده شده است. بدین صورت که پرسشنامه، در اختیار تعدادی از صاحب‌نظران سازمان و مدیریت قرار گرفته است در نتیجه مواردی جهت اصلاح پیشنهاد گردید و سرانجام پس از اعمال اصلاحات در پاره‌ای از موارد پرسشنامه نهایی مورد استفاده قرار گرفت. قابلیت اعتماد یا پایایی یک ابزار عبارت است از درجه ثبات آن در اندازه گیری هر آنچه اندازه می‌گیرد یعنی اینکه ابزار اندازه گیری در شرایط یکسان تا چه اندازه نتایج یکسانی به دست می‌دهد (سرمد و همکاران، ۱۳۹۰). در پژوهش ملایی شندکی (۱۳۹۳) پایایی مولفه‌های پرسشنامه بر اساس روش آلفای کرونباخ برای کل پرسشنامه با استفاده از نرم‌افزار SPSS به دست آمده و با اصلاحات لازم پرسشنامه نهایی طراحی شد و در نهایت بر روی گروه نمونه آماری اصلی به اجرا گذاشته شد.

⁹ -Tromoso

در پژوهش حاضر با توجه به استاندارد بودن پرسشنامه ها و اینکه قبلاً در پژوهشهای مختلف مورد استفاده قرار گرفته و از نتایج مطلوبی برخوردار بوده، لذا از نظر اساتید محترم راهنما و مشاور مورد تأیید قرار گرفت (روایی صوری). همچنین از آنجایی که آلفای کرونباخ معمولاً شاخص کاملاً مناسبی برای سنجش قابلیت اعتماد ابزار اندازه گیری و هماهنگی درونی میان عناصر آن است. بنابراین قابلیت اعتماد پرسشنامه مورد استفاده در این تحقیق به کمک آلفای کرونباخ ارزیابی شده است. و ضریب بالای ۰.۷۰٪ برای آن بدست آمد. از اینرو پایایی آن تأیید شد.

جدول ۲: ضریب الفای کرونباخ پرسشنامه های تحقیق

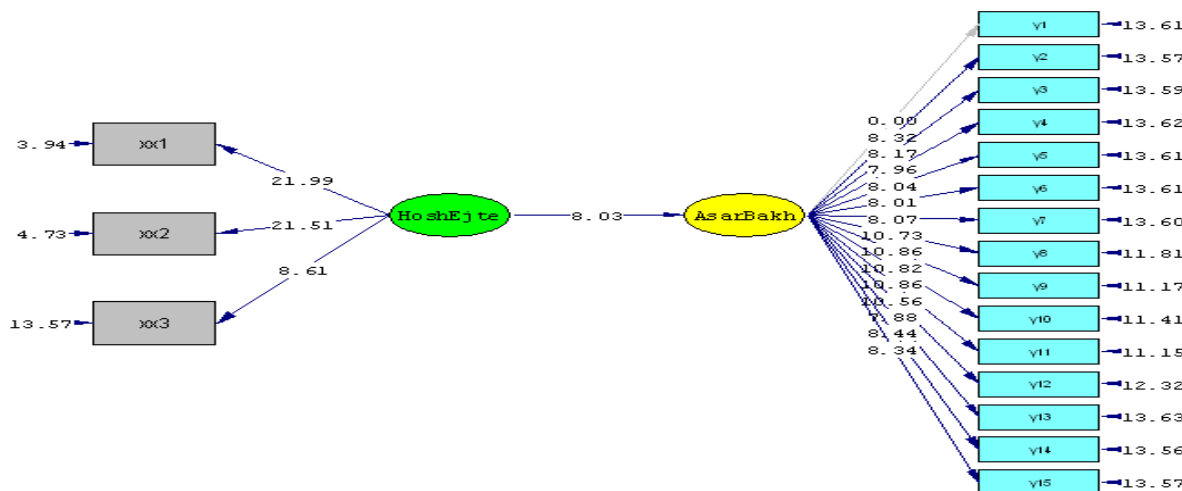
ردیف	پرسشنامه	آلفای کرونباخ
۱	هوش اجتماعی	۰,۷۹۸۵
۲	رفتار - مدنی تحصیلی	۰,۷۱۵۰
۳	ارزیابی اثربخشی برنامه های آموزش	۰,۸۳۳۹

برای تجزیه و تحلیل داده ها در این پژوهش از دو روش آمار توصیفی و آمار استنباطی استفاده شد. در بخش توصیفی، از جداول توزیع فراوانی و شاخصهای مرکزی و پراکندگی استفاده و در بخش آمار استنباطی از آزمون های کولوموگروف- اسمیرنوف و معادلات ساختاری برای پاسخ به فرضیه ها با کمک نرم افزار SPSS و لیزرل استفاده شد.

یافته های پژوهش

در این بخش به پاسخ این سوال خواهیم پرداخت که،

۱- آیا بین هوش اجتماعی با اثر بخشی آموزشی دانشجویان مهندسی دختر مقطع کارشناسی دانشگاه فردوسی مشهد رابطه معنادار وجود دارد. با توجه به نرمال بودن توزیع متغیرهای هوش اجتماعی و اثر بخشی آموزشی دانشجویان مهندسی دختر مقطع کارشناسی دانشگاه فردوسی مشهد در نمونه، برای تعیین همبستگی از آزمون معادلات ساختاری استفاده خواهد شد.

Chi-Square=256.81, df=134, P-value=0.00000, RMSEA=0.045

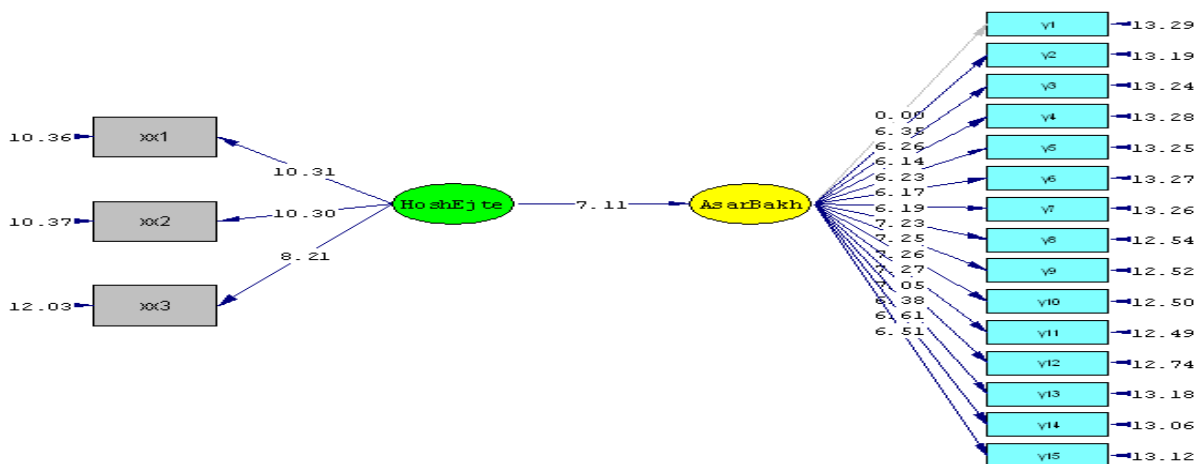
نمودار ۱: تحلیل مسیر بر اساس شاخص t ، رابطه هوش اجتماعی با اثر بخشی آموزشی دانشجویان مهندسی دختر مقطع کارشناسی دانشگاه فردوسی مشهد

جدول ۳: تحلیل مسیر شاخص های برازندگی رابطه هوش اجتماعی با اثر بخشی آموزشی دانشجویان مهندسی دختر مقطع کارشناسی دانشگاه فردوسی مشهد

GFI	AGFI	RMSEA	P – Value	χ^2/df
۰/۹۲	۰/۸۶	۰/۰۴۵	۰/۰۰۰۱	۱/۹۱

شاخص χ^2/df هر چه کمتر باشد بهتر است و نباید بیشتر از ۳ باشد با توجه به نمودار این مقدار از ۳ کمتر است که نشان می دهد مدل نظری با داده ها برازش دارند و با این داده ها تأیید می شوند. $1/91$ شده است که کمتر از ۳ بوده و نشان می دهد پایایی لازم را داشته است. همچنین مقدار ضریب مسیر مثبت است AGFI (شاخص نیکویی برازش تعدیل شده) بالاتر از ۰,۸۶ به عنوان مدل برازش یافته گزارش می شوند. RMSEA معادل ۰/۰۴۵ (جذر برآورد واریانس خطای تقریب یا همان آزمون انحراف هر درجه آزادی است) که استیگر (۱۹۹۰) به عنوان اندازه تفاوت برای هر درجه آزادی ارائه کرده است، استفاده می شود. مقدار $0.05 < RMSEA < 0.08$ برازندگی خوب مدل را نشان می دهد. از طرفی P-value (سطح معنی داری) ۰,۰۰۰۱ می باشد که کمتر از ۰,۰۵ است بنابراین با اطمینان ۹۵ درصد فرض اینکه، هوش اجتماعی با اثر بخشی آموزشی دانشجویان مهندسی دختر مقطع کارشناسی دانشگاه فردوسی مشهد رابطه معنی داری دارد را می پذیریم.

۲- آیا بین هوش اجتماعی با اثر بخشی آموزشی دانشجویان مهندسی پسر مقطع کارشناسی دانشگاه فردوسی مشهد رابطه معنادار وجود دارد. با توجه به نرمال بودن توزیع متغیرهای هوش اجتماعی و اثر بخشی آموزشی دانشجویان مهندسی دختر مقطع کارشناسی دانشگاه فردوسی مشهد در نمونه، برای تعیین همبستگی از آزمون معادلات ساختاری استفاده خواهد شد.

Chi-Square=306.12, df=134, P-value=0.00000, RMSEA=0.073

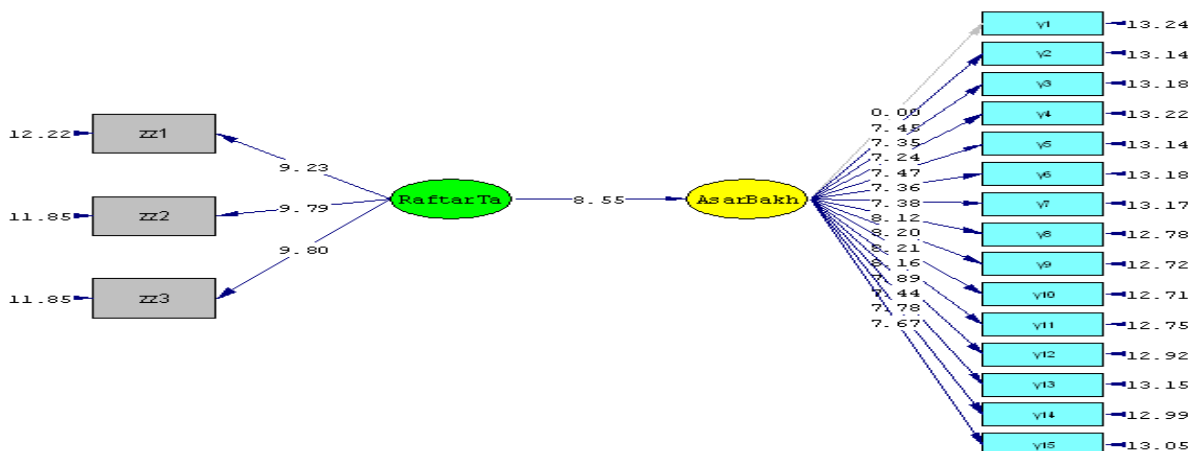
نمودار ۲: تحلیل مسیر بر اساس شاخص t ، رابطه هوش اجتماعی با اثر بخشی آموزشی دانشجویان مهندسی پسر مقطع کارشناسی دانشگاه فردوسی مشهد

جدول ۴: تحلیل مسیر شاخص های برازندگی رابطه هوش اجتماعی با اثر بخشی آموزشی دانشجویان مهندسی پسر مقطع کارشناسی دانشگاه فردوسی مشهد

GFI	AGFI	RMSEA	P – Value	χ^2/df
۰/۹۱	۰/۸۹	۰/۰۷۳	۰/۰۰۰۱	۲/۸۴

شاخص برازش χ^2/df معادل ۲/۸۴ شده است که کمتر از ۳ بوده و نشان می دهد پایایی لازم را داشته است. بنابراین با اطمینان ۹۵ درصد فرض اینکه، هوش اجتماعی با اثر بخشی آموزشی دانشجویان مهندسی پسر مقطع کارشناسی دانشگاه فردوسی مشهد رابطه معنی داری دارد را می پذیریم.

۳- آیا بین رفتار مدنی تحصیلی با اثر بخشی آموزشی دانشجویان مهندسی دختر مقطع کارشناسی دانشگاه فردوسی مشهد رابطه معنادار وجود دارد. با توجه به نرمال بودن توزیع متغیرهای هوش اجتماعی و اثر بخشی آموزشی دانشجویان مهندسی دختر مقطع کارشناسی دانشگاه فردوسی مشهد در نمونه، برای تعیین همبستگی از آزمون معادلات ساختاری استفاده خواهد شد.

Chi-Square=307.52, df=134, P-value=0.00000, RMSEA=0.058

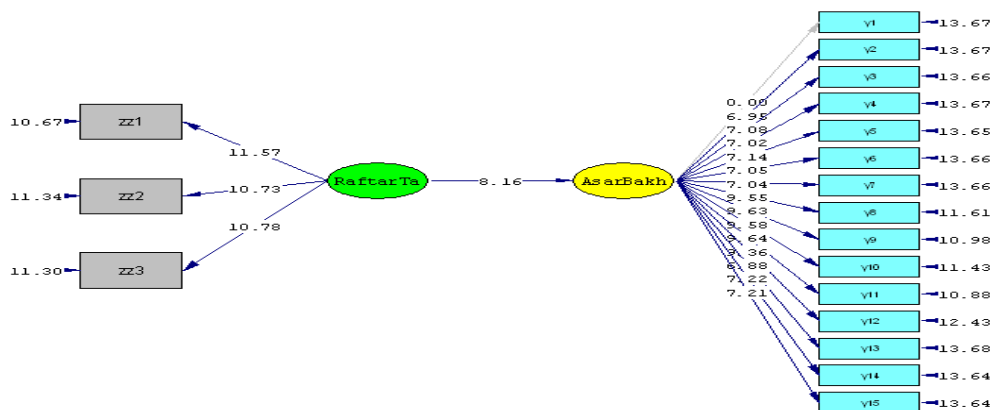
نمودار ۳: تحلیل مسیر بر اساس شاخص t ، رابطه رفتار مدنی تحصیلی با اثر بخشی آموزشی دانشجویان مهندسی دختر مقطع کارشناسی دانشگاه فردوسی مشهد

جدول ۵: تحلیل مسیر شاخص های برازندگی رابطه رفتار مدنی تحصیلی با اثر بخشی آموزشی دانشجویان مهندسی دختر مقطع کارشناسی دانشگاه فردوسی مشهد

GFI	AGFI	RMSEA	P-Value	χ^2/df
۰/۹۱	۰/۹	۰/۰۵۸	۰/۰۰۰۱	۲/۲۹

شاخص برازش χ^2/df هر معادل ۲/۲۹ شده است که کمتر از ۳ بوده و نشان می دهد پایایی لازم را داشته است. بنابراین با اطمینان ۹۵ درصد فرض اینکه، رفتار مدنی تحصیلی با اثر بخشی آموزشی دانشجویان مهندسی دختر مقطع کارشناسی دانشگاه فردوسی مشهد رابطه معنادار وجود دارد را می پذیریم.

۴- آیا بین رفتار مدنی تحصیلی با اثر بخشی آموزشی دانشجویان مهندسی پسر مقطع کارشناسی دانشگاه فردوسی مشهد رابطه معنادار وجود دارد. با توجه به نرمال بودن توزیع متغیرهای هوش اجتماعی و اثر بخشی آموزشی دانشجویان مهندسی دختر مقطع کارشناسی دانشگاه فردوسی مشهد در نمونه، برای تعیین همبستگی از آزمون معادلات ساختاری استفاده خواهد شد.

Chi-Square=249.29, df=134, P-value=0.00000, RMSEA=0.033

نمودار ۴: تحلیل مسیر بر اساس شاخص t ، رابطه رفتار مدنی تحصیلی با اثر بخشی آموزشی دانشجویان مهندسی پسر مقطع کارشناسی دانشگاه فردوسی مشهد

جدول ۶: تحلیل مسیر شاخص های برازندگی رابطه رفتار مدنی تحصیلی با اثر بخشی آموزشی دانشجویان مهندسی پسر مقطع کارشناسی دانشگاه فردوسی مشهد

GFI	AGFI	RMSEA	P - Value	χ^2/df
۰/۹۱	۰/۹	۰/۰۵۸	۰/۰۰۰۱	۲/۲۹

شاخص برازش χ^2/df هر معادل ۲/۲۹ شده است که کمتر از ۳ بوده و نشان می دهد پایایی لازم را داشته است. بنابراین با اطمینان ۹۵ درصد فرض اینکه، رفتار مدنی تحصیلی با اثر بخشی آموزشی دانشجویان مهندسی پسر مقطع کارشناسی دانشگاه فردوسی مشهد رابطه معنادار وجود دارد را می پذیریم.

نتیجه گیری و پیشنهاد

بر اساس نتایج مشخص شد که، بین هوش اجتماعی با اثر بخشی آموزشی دانشجویان مهندسی دختر و پسر مقطع کارشناسی دانشگاه فردوسی مشهد رابطه معنادار وجود دارد. و همچنین بین هوش اجتماعی با اثر بخشی آموزشی دانشجویان مهندسی پسر مقطع کارشناسی دانشگاه فردوسی مشهد رابطه معنادار وجود دارد. در تحقیقات صفری (۱۳۹۴)، پیش بینی اشتیاق تحصیلی بر اساس هوش معنوی و سرسختی روان شناختی در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی بیرجند اثبات شد. یافته ها نشان داد که، با افزایش هوش معنوی، اشتیاق به تحصیل افزایش می یابد. نتیجه به دست آمده با پژوهش های مشابه پیشین که نشان دادند هوش معنوی در عملکرد تحصیلی و پیشرفت تحصیلی موثر است همخوانی دارد، اما با یافته های پژوهشی دیگر که نشان داد ابعاد چهارگانه هوش معنوی با موفقیت تحصیلی و انگیزه پیشرفت در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی ارتباط ندارد، هماهنگ نیست. ضمناً نیشیمورا و ساکورای (۲۰۱۷) تغییرات در اثر بخشی آموزشی دانش آموزان دبیرستان اساس تئوری خود تعیین گری مهم است و نتیجه اینکه، اثر بخشی آموزشی از حالت خود مختار به کنترل شده (بیرونی) تغییر یافته ولی میزان انگیزش دانش آموزان کاسته

نشده است. که همگی نتایج همسویی با این تحقیق داشته‌اند. مهمترین علت همسویی آن است که، نوجوانان دانشجو به دلیل اینکه در شرایط خاص رشد جسمانی، شناختی، هیجانی و اجتماعی هستند، نیازمند توجه بیشتری هستند. از مهمترین ویژگی‌های نوجوانان به ویژه نوجوانان دانشجو که در این دوره با توجه به شرایط خاص مطرح شده دستخوش تغییر می‌شود، لذا پیشنهاد می‌شود که،

۱- شیوه‌های آموزشی نوین به گونه‌ای است که یادگیری از طریق هوش اجتهکی را جالب‌تر، با انگیزه‌تر، مهیج و معنی‌دار می‌سازد و جسم، روح و ذهن فرد را در فرایند یادگیری درگیر می‌کند.

۲- مدیران دانشجویی با راهبردها و اقداماتی به صورت عملی و شفاف به حمایت از پرسنلی که با رغبت و انگیزه درونی در راستای استفاده بیشتر از روشهای نوین تلاش کنند.

بر اساس نتایج مشخص شد که، بین رفتار مدنی تحصیلی با اثر بخشی آموزشی دانشجویان مهندسی دختر مقطع کارشناسی دانشگاه فردوسی مشهد رابطه معنادار وجود دارد. همچنین بین رفتار مدنی تحصیلی با اثر بخشی آموزشی دانشجویان مهندسی پسر مقطع کارشناسی دانشگاه فردوسی مشهد رابطه معنادار وجود دارد. در تحقیق لی، رن، رن، ژو، لیو و زانگ (۲۰۱۶) به این نتیجه رسیدند که رفتار مدنی تحصیلی رابطه مستقیم و معناداری بر سرزندگی تحصیلی دارد. ضمناً فان و نگو (۲۰۱۴) یک رویکرد انگیزشی بین سرزندگی تحصیلی با ارزش تکلیف رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. به عبارت دیگر هر چقدر میزان سرزندگی تحصیلی افزایش می‌یابد و پاتوین و دالی (۲۰۱۳) نتیجه گرفت که، سرزندگی تحصیلی در پیش بینی عملکرد تحصیلی تاثیر دارد. همکاران (۲۰۱۵) در پژوهشی درباره کمک طلبی در درس ریاضی و ارتباط آن با پیشرفت تحصیلی در مدارس متوسطه و دبیرستان آمریکا نتیجه گرفت که، که میان کمک طلبی با پیشرفت تحصیلی دانش آموزان ارتباط مثبت و معنی داری وجود دارد. همچنین دختران تمایل بیشتری به رفتار کمک طلبی نسبت به پسران نشان داده‌اند و کمک طلبی در بین دانش آموزان دبیرستانی بیش از دانش آموزان متوسطه بوده است که همگی نتایج همسویی با این تحقیق داشته‌اند. مهمترین علت همسویی آن است که، رفتار مدنی تحصیلی می‌تواند ناشی از ارتباطات قوی دانشجویان با یکدیگر باشد و اینکه دانشجویان مایلند و قادرند نسبت به مسائل سیاسی، اجتماعی و انتقادی تأمل و به راحتی نظرات خود را بیان کنند، لذا پیشنهاد می‌شود که،

۱- آموزش عالی نیازمند افزایش تمرکز روی آموزش اخلاق در برنامه‌ها و پروژه‌های علمی برای دانشجویان می‌باشد. با توجه به نتایج مطالعه انجام شده. اگر اعتقادات مذهبی و رفتارهای مدنی در کنار هم تقویت شوند، ممکن است که قادر به تربیت کارمندان بهتر در آینده باشیم.

۲- کمک به دانشجویان در راستای ارتقاء توانایی آنان در اجتماعی شدن خود؛ ارتقاء کیفی و کمی ارتباطات با سایرین افراد

منابع

- افرازنده، پورابولی، سبزواری، (۱۳۹۶) ، واکاوی میزان رعایت رفتارهای مدنی توسط دانشجویان پرستاری، نشریه آموزش پرستاری، دوره ۶، شماره ۱، اردیبهشت ۱۳۹۶
- جعفری، احمدزاده (۱۳۹۳). بررسی ارتباط بین مولفه‌های هوش هیجانی با پیشرفت تحصیلی در دانشجویان، مجله علوم پزشکی رازی، دوره ۲۱، شماره ۱۲۵
- رضائی، (۱۳۹۴) ، مقیاس هوش اجتماعی ترومسو: ساختار عاملی و پایایی نسخه فارسی مقیاس در جامعه فصلنامه علمی پژوهشی روانشناسی دانشگاه تبریز، سال پنجم ، شماره ۲۰، زمستان ۱۳۸۹، ص ۶۵-۸۲

ساویز احمد. (۱۳۹۰). در مسیر پویایی همراه با دانشجویان. مرکز مشاوره دانشگاه علم و صنعت ایران

طولابی، زارعی، (۱۳۹۵) ، هوش اجتماعی، رفتار مدنی – تحصیلی و خود کار آمدی جمعی دانشجویان، فصلنامه فرهنگ در دانشگاه اسلامی، دوره ۶، شماره ۲۰، ص ۳۴۱-۳۵۰.

عبدالوهابی، . (۱۳۹۶). هوش اجتماعی چیست؟ [وب سایت ماهان تیموری] بازیابی شده در ۱ آبان ۱۳۹۶، از آدرس <http://mahanteymouri.ir/what-is-social-intelligence>

مرادی پردنجانی، حجت‌الله، صادقی ده چشمه، ستار و بیاتی، یاسر (۱۳۹۴) تاثیر هوش اجتماعی بر کارآفرینی اجتماعی (مطالعه موردی: مدیران بسیج استان چهارمحال بختیاری)، فصلنامه مطالعات راهبردی بسیج، سال هیجدهم، شماره ۶۹: ۱۳۱-۱۴۹.

مهدی زاده، فهیمه و سعید طالبی، ۱۳۹۵، بررسی رابطه رفتار مدنی تحصیلی با سرزندگی تحصیلی در کلاس های مجازی دانشگاه پیام نور شیراز، سومین کنفرانس ملی روانشناسی و علوم تربیتی، شادگان، دانشگاه آزاد اسلامی واحد شادگان،

نصیری، ولیک بنی، گیلانی و همکاران، (۱۳۹۳) ، در پژوهش خود با عنوان رابطه بین هوش اجتماعی و رفتار مدنی – تحصیلی با اثر بخشی آموزشی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه بوعلی سینا همدان ، فصلنامه علمی – پژوهشی رهیافتی نو در مدیریت آموزشی، شماره ۱۷، بهار ۱۳۹۳، ص ۱۷۵-۱۸۸.

Baggiyam, Pankajam, (2017), Social Intelligence in Relation to Academic Crowne, (2013). An empirical analysis of three intelligences. Canadian Journal of Behavioural Science, 45, pages 105-114.

Klocokova, D., & Munk, M. (2011). Usage analysis in the web-based distance learning environment in a foreign language education: case study. *Journal of Social and Behavioral Sciences*, 15: 993-997.

Lynn Kauten, (2016) ,The Influence of Informant and Measurement on the Relations Among Adolescent Narcissism, Prosocial Behavior, and Emotional and Social Intelligence. The University of Southern Mississippi.

Scanlan, (2007) ,University Human Resource Management Curriculum and Human Resource Management Competencies: A Comparative Study ، Capella University